

KARTLÄGGNING OCH BEDÖMNING AV LÄGET I REGION ÖREBRO LÄN NÄR DET GÄLLER **ARKITEKTUR** OCH **DESIGN** FRÅN VÅRT OCH UTÖVARNAS PERSPEKTIV.

1) Hur ser det ut idag i Örebro län när det gäller arkitektur och design?

- Hur ser landskapet ut i dagsläget för Arkitektur och Design i Örebro län?

Till att börja med måste det sägas att över huvud taget är väldigt mycket fokuserat på staden Örebro och det gäller i hög grad också för form & arkitektur.

Att man skär ner på skolornas estetverksamheter ser vi oroväckande på.

Länets tillverkningsindustri är och har ofta varit av större industriell karaktär, ofta relaterade till gruv- och skogsnäringarna³⁾. Viss möbeltillverkning i större skala har dock funnits⁴⁾ och visst finns det en del intressanta företag inom formsektorn även idag⁵⁾. Skotilverknigen var en dominerande industri i trakten (mestadels i Kumla och Örebro) under flera årtionden, men även andra designrelaterade större tillverkare har funnits inom sko & textil⁶⁾. Idag finns endast ett fåtal större välkända tillverkare kvar⁷⁾. Ett flertal större och mindre butiksinnredningsföretag finns av hävd i bygden⁸⁾ vilket medför ett ganska stort antal snickerier inriktade och anpassade på det segmentet.

Om man tittar på vad som har gjorts och görs i modern tid så är det svårare att hitta utmärkande och särskilt goda exempel. Kumla är en stad som vi kan se som ett föredöme inom form & arkitektur där företeelser som "Konst på hög" på Kvarntorpshögen, Galleri Örsta och den nya Sjöparken är mycket goda exempel. I Örebro får man kanske räkna Universitetssjukhusets Campussatsning samt också det rosade kvarteret Gulsippan (vid den rivna Vasaskolan).

Tills för ett par år sedan hade vi inom regionen designcentret "Formens Hus" i Hällefors, vilket var en satsning som var väldigt bra men gick väldigt fel och som tyvärr har lagts ner (konkurs). Mycket av dess samlingar har skingrats men den förberedande industridesignutbildningen Fidu finns glädjande kvar på orten, vilken absolut kan kopplas till denna verksamhet.

Vad var det som gjorde att det gick så snett med Formens Hus?. Vad kan vi lära oss av det?

- Var kan det i Örebro län finnas intresse av att hävda den goda designen och den goda arkitekturen?

I synnerhet i Örebro kommun som expanderar kraftigt och är en av de städer i landet som växer allra mest. Man vet att man måste erbjuda en stad med ett intressant och gott liv för att få människor att vilja flytta hit. Detta är form & arkitektur är en viktig del av och är viktigt för regionens fortsatta livskraft, även om det är trist att ytterkommunerna kraftigt avfolkas. Men utan en frodande stad som Örebro inom räckhåll skulle det antagligen se ännu värre ut.

Följaktligen är detta viktigt för allt näringsliv, universitetet, regionsjukhuset och, ja allt.

- Var sker det idag (exempelvis genom föreningar, arenor, museer eller motsvarande institutioner) och hur kan detta komma till uttryck idag?

Vi måste vara ärliga och säga att det sker inte så mycket på detta område idag.

Men de **föreningar** som är aktiva får vi dels räkna oss själva där vi också samarbetar en hel del med lokalföreningen av Sveriges Arkitekter i Örebro. Därutöver så verkar gentemot området form & design angränsande föreningar som Föreningen Kilsbergskanten, Örebro Hemslöjdsförening, Örebrovävarna, Vävstugan i Fjugesta och Örebro Hembygdsförening.

Till de få **arenor** vi har kan vi ändå nämna "Bryggeriet" i Nora som en. Och även Örebro läns Museum, även om anslaget här till är fruktansvärt knapphändigt tilltagna, så det är svårt för dem att göra något särskilt utöver det ytterst primära. Örebro Konsthall bör också nämnas, där bla Sveriges Arkitekter ofta möts. Och så Mecano där Svensk Form Örebro län oftast har sina ankomster.

Vi ser inte att det ger sig så mycket **uttryck**, men ett är dock de butiker och företag som lyfter fram den goda formen. Exempel på detta är inredningsbutiken Inda, retrobutiken Kavalkad, byggnadsvårdsbutiken Ovolin, ekofärgföretaget AvJord, Konsthantverkarnas och Läns museets butiker.

- Finns det arenor där design och företag möts idag? Om så vilka, hur sker mötet och vad är målsättningen?

Nej, vi kan inte se mycket sådant utöver det som sker inom Svensk Forms verksamhet, men här är det mest olika typer av designföretag som möts, inspirerar och stöttar varandra och utbyter erfarenheter och kontakter sinsemellan.

Det enda andra vi kan komma på är de aktiviteter som inredningsåterförsäljarna/-leverantörerna (typ Input, Kinnarps mfl) arrangerar någon gång ibland med föreläsningar, minimässor etc. Först och främst är väl målsättningen där i första led ökad försäljning, men säkert inte bara. Det är ett bra sätt att möta, informera och inspirera föreskrivande led som arkitekter mfl.

Vi kan inte komma på någon arena där design möter andra företag och den s.k. allmänheten förutom butikerna som nämnts ovan.

- Finns det "formöar" och självklara mötesplatser för design i regionen? Vilken form har dessa initiativ? (genom företag, organisation eller annan form)

Nej, vi kan inte se några sådana. Inte sedan Formens Hus lades ned och tyvärr var det kanske inte det då heller.

- Finns det starka röster - individer eller institutioner - som driver intressena inom arkitektur och design i den lokala och regionala offentligheten? Vilka och hur?

Ytan att lägga någon värdering i "rösten" så är Peter Behrn/Behrns Fastigheter i Örebro en sådan. Och även Anders Fast i Kumla, som driver Galleri Örsta och delaktig i tillblivelsen av "Konst på Hög".

Det kommunala fastighetsbolaget ÖBO (Örebro bostäder) har i årtionden spelat en oerhört stor och viktig roll i Örebros stadsutformning ur ett samhällsperspektiv som inte enbart ser till de bättre bemedlades intressen. Så har det varit under långa tider och är det än idag.

- Finns intresset för design och arkitektur företrätt i nyhetsbevakning och debatt i medierna?

Nej, det kan vi inte säga. Det största intresset vi kan se är från lokalradion (P4). Och i viss mån har några arkitekter angagerat sig i lokalpressens debattsidor.

- Finns det utbildningar (och forskning) av något slag med mer kvalificerad inriktning mot form, design, arkitektur i regionen? Vilka och på vilket sätt utmärker de sig?

På Örebro Universitetet finns utbildningen "Ingenjörsprogrammet för industriell design och produktutveckling" på 180 hp, med en inriktning på produktutveckling utifrån en maskinteknisk bas.

Det vi annars unikt har är då den förberedande industridesignutbildningen Fidu i Hällefors. Den är ensam i sitt slag i landet vad vi vet och många nu verksamma industridesigners har först genomgått detta steg. Har vad vi kan bedöma ett gott anseende och utbildningen ger en god förberedelse för kommande högre utbildning och mycket hög är procenten på dem som söker vidare, antas till olika slags högre utbildningar inom form & arkitektur, inte bara till industridesignutbildningar.

Hällefors Folkhögskola har en utbildning kallad "Inredningsarkitektur och design" vilket bara en handfull andra folkhögskolor i landet har, varav ingen exakt med den profilen, så det är också lite unikt.

- Hur starkt är "formmedvetandet" mer allmänt i regionen? Vad är de viktiga förklaringarna till att formmedvetandet är starkt eller svagt?

Inget speciellt formmedvetande än i landet i övrigt. Ingen särskild formhistoria att falla tillbaks på. Snarare okunskap, ointresse och ängslighet kan vi tycka. Ingen helhetssyn.

- Vilka områden är starka i Örebro län? Finns det många arkitekter och designers? Vilka områden behöver stärkas?

Vi har en väldigt hög "lägsta nivå" i Örebros bostadsområden, vilket vittnar om en god vilja och ambition vilja, ett engagemang som i första hand härstammar från vår allmännyttas (ÖBO).

Ja, det finns nog rätt gott om arkitekter. God tillväxt och många yngre förmågor. Har dock ett märkbart glapp på arkitekter mellan 45-55 år.

Tack vare i första hand Atlas Copcos stora designavdelning som förser hela dess stora koncern med sin kompetens så finns det en hel del industridesigners i regionen.

Många grafiska formgivare är etablerade, från egenföretagare till stora byråer.

Också en hel del konsthantverkare med designinriktning.

Men att vi har förhållandevis lite tillverkningsindustri i länet återspeglar sig ändå i att behovet inte är så stort. Därmed finns en avsaknad av tradition i detta. Därför skulle insatser verkligen behövas för att få de industrier som ändå finns att förstå, vikten av design som konkurrensmedel.

Eftersom vi har en så speciell byggnadspark från miljonprogrammets dagar och kan se oss som föregångare här och kan därav se vinsten med denna omsorg, tänker vi att det skulle borde finnas en saknad bit inom arkitekturutbildningarna som kan fyllas. Att särskilt inrikta sig på en utbildning, eller vidareutbildning, med särskilt fokus på detta. Gärna i samverkan med vår allmännyttas (ÖBO).

- Hur hävdas intresset av god arkitektur i kommunerna? Hur hävdas intresset från byggherrar och byggföretag?

Vi har tre unika och vackra små trästäder¹⁾ i Bergslagsbygd med fin och välbevarad bebyggelse och särskilda byggnadstyper genom de s.k. Bergsmansgårdarna och Närkestugorna.

Och så en osedvanligt välrenommerad, hyllad och homogen modernistisk stadsbebyggelse i Örebro²⁾ och i viss mån i Karlskoga. Så det finns allt särskilt goda kvaliteter i länet ur det historiska arkitekturperspektivet. Ralph Erskins särpräglade bebyggelse i bruksorten Gyttorp utanför Nora är något som också behöver nämnas i sammanhanget.

Utöver ÖBOs redan nämnda unika och synnerligen goda engagemang ser vi inte om något annat fastighetsbolag bör särskilt nämnas. ÖBO är tydligen för övrigt landets sjunde största fastighetsbolag och det största utanför de tre storstadsregionerna.

2) Vad ser du för utvecklingspotential i Örebro län?

- Utifrån det som är styrkorna och svagheter i Örebro län, vad skulle du se som utvecklingspotential i regionen?

Tillväxten i Örebro är i sig en potential för form & arkitektur, en expansiv tid! Vi tänker att en expansiv utveckling som vi nu upplever i Örebro gör delaktigheten lustfylld. Det borde vi kunna utnyttja på något bra sätt.

Vi tänker också att vi har goda och påtagliga förutsättningar att i regionen skapa en ny form & arkitektonisk profil.

Läget mitt i Svealand – mellan Stockholm och Oslo – måste ju också vara en potential. Utvecklar vi kommunikationerna än mer, även inom länet till Örebro, blir potentialen än större.

Vi har en historia av samhällsbygge kopplat till ett folkhälsoperspektiv, det borde vi utveckla och bygga vidare på. Vad skall man tänka på för att alla skall få ett bra liv här? Det är ofta "här" som problemen finns som är kopplade till integration. Tänk om vi också kunde få till det så att vi kunde nyttja/utveckla våra många nysvenskar och deras förmågor och kapaciteter till något positivt istället för en belastning som det ofta ses nu. Där ser vi också en verklig potential.

Vi tänker vidare att kunde vi koppla samman våra läkar- och psykologutbildningar på universitetet med form & arkitektur så ser vi också nya intressanta möjligheter och potentialer för nydanande rön och kunskaper. Naturligtvis ser vi alla ungdomar som kommer hit och utbildar sig som potentialer.

Örebro kommun fick utmärkelsen Sveriges kvalitetskommun 2013 med motiveringen att staden bedriver ett framgångsrikt utvecklingsarbete i metoder och verksamheter till nytta för kommuninnevanorna. Detta vill vi också se som en utvecklingspotential.

Vad vi sammanfattningsvis kommit fram till vad som skulle kunna vara regions storhet och potential, skulle kunna sägas sålunda - ” **samhällsbygge kopplat till ett folkhälsoperspektiv**”.

- Hur skulle design och arkitektur kunna integreras starkare och naturligt inom olika områden, som gynnar kulturen och det specifika områdets utvecklingskraft? (Tänk utifrån kulturens och det gemensamma utgångspunkt (samhällsnytta/samhällsutveckling), även kulturarv, snarare än ur tillväxtfrämjande/monetärt perspektiv)

Vi ser främst två saker.

Dels att vi skulle se någon (eller helst några) som på heltid kunde helhjärtat ägna sig åt detta genom en tjänst som typ designkonsulent.

Men också genom att det finns en fysisk plats, ett formcenter. Ett nav, dit folk kommer till (mötesplats) för förkovran, stöd, inspiration och gemenskap. Men samtidigt med en riktning utåt för aktiviteter och insatser ut till människor och verksamheter.

3) Vilka är Svensk Forms behov och hjärtefrågor?

I stort sett samma som svaret närmast ovan. Vi har ingen egen agenda så.

Med den tid och de resurser vi har idag har vi svårt att se att vi skulle kunna göra så mycket mer än vad vi gör idag.

En sak dock som vi tror skulle vara fruktbar och det är att ha ett större utbyte/samverkan med närliggande regioner/län, gärna Svensk Forms regionalföreningar. Skulle vi kunna få till detta så blev vårt arbete både roligare och kraftfullare. Vi skulle i en sådan samverkan kunna dela erfarenheter och ge stöd och inspiration åt varandra.

FOTNOTER:

1) Nora, Askersund och Lindesberg. Nora har tillsammans med trästäderna Eksjö och Hjo fått utmärkelsen *Europa Nostra*.

2) Ex. Stjärnhusen (Rosta), Baronbackarna, Svampen, Krämarens, Medborgarhuset och Brickebacken.

3) Atlas Copco Rock Drills, Esab, EMBA machinery, Strängbetong, Linde, Trelleborg Sigma, Saab Dynamics, BAE Systems, Atria (Lithells), Meritor HVS samt flera metall-/valsverk och pappersbruk

4) Klaessons Möbler och Round Office

5) Grythyttans Stålmöbler, S-line, Zilenzio, AvJord, Ovolin, Färg & Form

6) Oscaria, Hagenfeldts

7) Arbesko, Rönisch, Zion

8) Butikskonsult, 1993 inredningar, KonseptiQ